Miljø-
direktoratet

Restaurering av natur - juridiske rammer

I. Det juridiske grunnlaget for å restaurere natur

   hvilke rettsregler har vi?

   behov for nye hjemler?

II. Hva kreves av tillatelser når det skal restaureres

Fagdirektør Trond Flydal 16.09.25

Mye natur er ødelagt av menneskelige inngrep- noe av dette skal restaureres

- Naturavtalen
  - Forpliktelse - vern og restaurering er viktige elementer i avtalen
  - Målsetning for restaurering – iverksatt effektiv restaurering av 30% av ødelagt natur innen 2030
- EU's naturrestaureringslov (forordning)
- Fremdeles utfordringer knyttet til kunnskapsgrunnlaget /kartlegging– hva har vi? – hva skal vi restaurere?
- Vi trenger gode juridiske virkemidler for å få til restaurering
- Melding til Stortinget- Naturmeldinga

Stortingsmelding om natur

- Ny norsk handlingsplan for natur
- Regjeringens politikk for å bidra til bærekraftig bruk og bevaring av naturmangfold
- Bidra til å nå nasjonale mål og globale mål
- Beskriver status for norsk natur og tiltak for å nå målene

Meld. St. 35 (2023-2024)
Bærekraftig bruk og bevaring av natur
Norsk handlingsplan for naturmangfold

"Naturmeldinga" har 23 forskjellige mål og en rekke "regjeringen vil punkter"

Hva er naturrestaurering?

«Naturrestaurering er tiltak som bidrar til å forbedre eller gjenopprette tilstand i økosystemer som er blitt forringet eller ødelagt»

«Tiltakene må være av en viss vesentlighet og være egnet til å gi varig virkning»

Hovedgrep i den nye handlingsplanen

Myrrestaurering i Regnåsen og Hisåsen naturreservat, Trysil kommune. Foto: Kjølv Ø. Falklev Miljødirektoratet

- Mer helhetlig og systematisk naturpolitikk
- Nye og bedre tiltak og verktøy
- Bærekraftig arealforvaltning med kommunene som nøkkelaktører
- Ser natur og klima i sammenheng

Meld. St.35 forts.

Mål 2 - Restaurering

Regjeringen vil:
Nasjonalt:

- innen 2030 klargjøre omfanget av arealer som er forringet eller ødelagt på land og i kyst- og havområdene med utgangspunkt i eksisterende kunnskap om tilstanden i norsk natur og ved hjelp av ny kunnskap og teknologier
- vurdere målretta og effektive naturrestaureringstiltak i arbeid med menyer av tiltak, naturstrategi for våtmark og forvaltningsplaner for vann og forvaltningsplanene for havområdene.
- følge opp tiltaksplanen for Oslofjorden
- gjennom veiledning og eksisterende tilskuddsordninger legge til rette for at kommunene kan bidra med restaurering av natur, både som planmyndighet og lokal miljømyndighet, og vurdere tiltak for å styrke kommunenes kompetanse og kapasitet i arbeid med naturrestaurering
- evaluere tilskuddsordningene for naturrestaurering

Meld. St. 18 (2023–2024)

DET KONGELEGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT

Meld. St. 18

(2023–2024)

Melding til Stortinget

Ein forbetra tilstand for villrein

VILLREINOMRÅDER I NORGE

NASJONALE VILLREINOMRÅDER
ANDRE VILLREINOMRÅDER
EUROPEISKE VILLREINREGIONER
OMRÅDER MED TAMREINDRIFT

1 Setesdal Ryfylke
2 Setesdal Austhei
3 Skaulen Etnefjell
4 Våmur - Roan
5 Brattefjell - Vindegge
6 Blefjell
7 Hardangervidda
8 Norefjell - Reinsjøfjell
9 Oksenhalvøya
10 Fjellheimen
11 Nordfjella
12 Lærdal - Årdal
13 Vest-Jotunheimen
14 Sunnfjord
15 Førdefjella
16 Svartebotnen
17 Reinheimen - Breheime
18 Snøhetta
19 Rondane
20 Sølnkletten
21 Tolga Østfjell
22 Forollhogna
23 Knutshø
24 Raudafjell

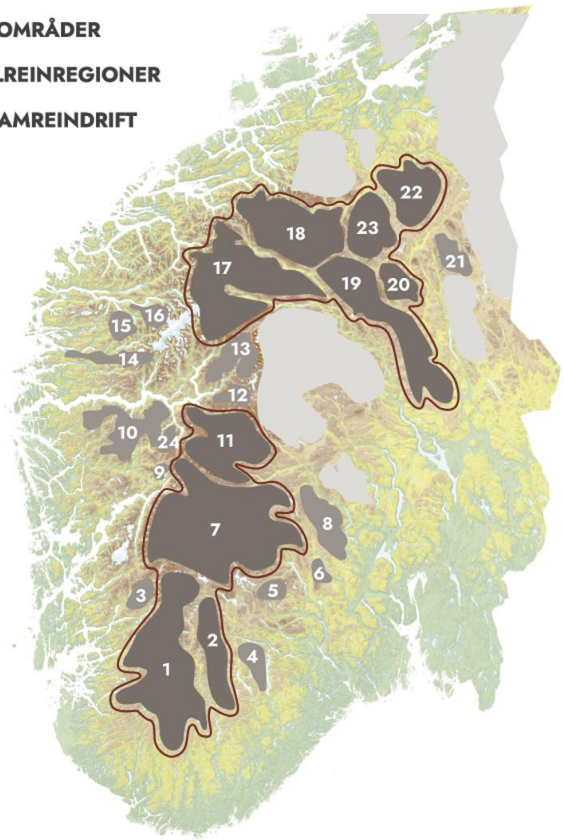

NORSK VILLREINSENTER

Økonomiske /administrative /juridiske virkemidler – virker gjerne sammen

- **Offentlige handlingsplaner/tiltaksplaner/satsinger**
  - vassdrag, myr/våtmark, opprydding av forurenset sjøbunn og fjordområder, tiltaksplan for Oslofjorden m.m.
- **Offentlige investerings- tilskuddsordninger**
  - Tilskudd til offentlige /private grunneiere om restaurering – offentlig finansiert arbeid- kombinert med avtaler. Ny tilskuddsordning i statsbudsjettet
- **Juridiske virkemidler som bidrar til restaurering av natur**
  - Avtaler med grunneiere (offentlige/private)
  - Lov /forskrift/konsesjoner /tillatelser/påleggshjemler

Som gir en plikt til /adgang til å kreve restaurering

Det offentlige restaurerer /rydder opp når virksomhet opphører

- Hjerkinn på Dovrefjell- forsvaret legger ned et skytefelt og staten beslutter å rydde, tilbakeføre- området vernes i etterkant

- Svea /Svalbard – det offentlige restaurerer tilbakefører etter at Store Norskes gruvedrift er opphørt

- Kommuner restaurerer natur

Hjerkinn og Svea forts

Før og etterbilde av restaurering på forsvarets skytefelt på Hjerkinn (øverst) og etter gruvedrift i Svea på Svalbard (nederst)

- Foto: Dagmar Hagen/NINA og Store Norske

Juridiske virkemidler - viktig for å få til restaurering

- **Frivillige avtaler- et viktig virkemiddel**

– med private grunneiere, Statskog og på annet offentlig areal

- avtalene gir tilgang til området og gir sikkerhet mot omdisponering.

Gammelt torvtak

Foto: Miljødirektoratet

Skjøtsel/restaurering i verneområder

- Nml § 47 skjøtsel i verneområder – tiltak for å opprettholde eller oppnå den naturtilstanden som er formålet med vernet,
  - Eks fjerne vegetasjon/fremmede treslag/restaurering etter naturinngrep- flytende overgang mellom skjøtsel /restaurering- hvor langt strekker hjemmelen seg?
  - Oreigningsloven § 2 nr.55 - oreigningsinngrep kan setjast i verk etter vedtak eller samtykke til skjøtsel og istandsetjing til naturvernformål (gjelder i verneområder)
  - Omfattende tiltak- behov for avtale med grunneier?

Uttak av fremmede treslag i verneområde

Foto Miljødirektoratet

Plikt til å restaurere og hjemler til å kreve opprydding når en virksomhet opphører

- Svalbardmiljøloven § 64 (opprydding)
  - plikt til å restaurere inntrer ved opphør av virksomhet
  - kan gis pålegg/krav om sikkerhet
- Meralloven – konsesjonsplikt
  - § 50 vilkår om oppryddingsplikt for undersøker, utvinner eller driver
  - § 51 hjemler dekning av kostnader ved opprydding
  - pålegg om rydding
- Vannressursloven
  - § 41 gir en begrenset plikt til å fjerne anlegg som ikke lenger ønskes vedlikeholdt og gjenskape naturlig situasjon.

Pålegg om gjenoppretting/reparasjon etter ulovlige tiltak

- **Plan- og bygningsloven § 32-3** pålegg om retting etter pbl
- **Naturmangfoldloven § 69** pålegg om retting i verneområder

- Kan eksempelvis vær ulovlige byggverk, veier, graving .m.m.
- Retting kan også utføres av myndighetene på den ansvarliges regning

Hjemler for retting i forurensningsloven

- Forurensningsloven § 7 tiltaksplikt ved forurensning og hjemmel for pålegg om rydding, gjenoppretting m.m.
  - eks satsing på å fjerne forurensning i havner/»gamle synder»
- §§ 28 og 37 forbud mot forsøpling og pålegg om fjerning av avfall og betale for opprydding
- Forurensningsloven §§ 74 jf § 76 myndighetene kan iverksette egne tiltak mot forurensning og forsøpling- kreve refusjon

Retting av ulovlige tiltak- bekjempelse av fremmede organismer(arter)

- Lov om laks og innlandsfisk /forskrift om tiltak i vassdrag.
  - Myndighetene kan kreve gjenoppretting av den naturlige tilstand i vassdraget
  - kan la arbeidet bli utført for den ansvarliges regning
- Vannressursloven § 59 (pålegg om retting)
  - Vassdragsmyndigheten kan pålegge retting av ulovlig utførte tiltak i vassdrag
- Naturmangfoldloven §§ 18, 20, 21 og 69 og forskrift om fremmede organismer
  - Aktsomhetsplikt, tiltaksplikt, hjemmel til å ta ut og påleggshjemmel for fjerning av fremmede organismer /arter – eks lupiner, havnespy, pukkellaks

Plan- og bygningsloven – viktig å forankre arbeid med naturmangfold /restaurering i kommunale arealplaner

- Er styrende for arealbruken *og vil kunne bidra til at* restaurerte arealer ikke blir omdisponert
- Arealformål som forutsetter at områder skal være ubebygd, vil i seg selv *ikke være til hinder* for restaureringstiltak
- Naturrestaurering er ikke eksplisitt regulert i plan- og bygningsloven

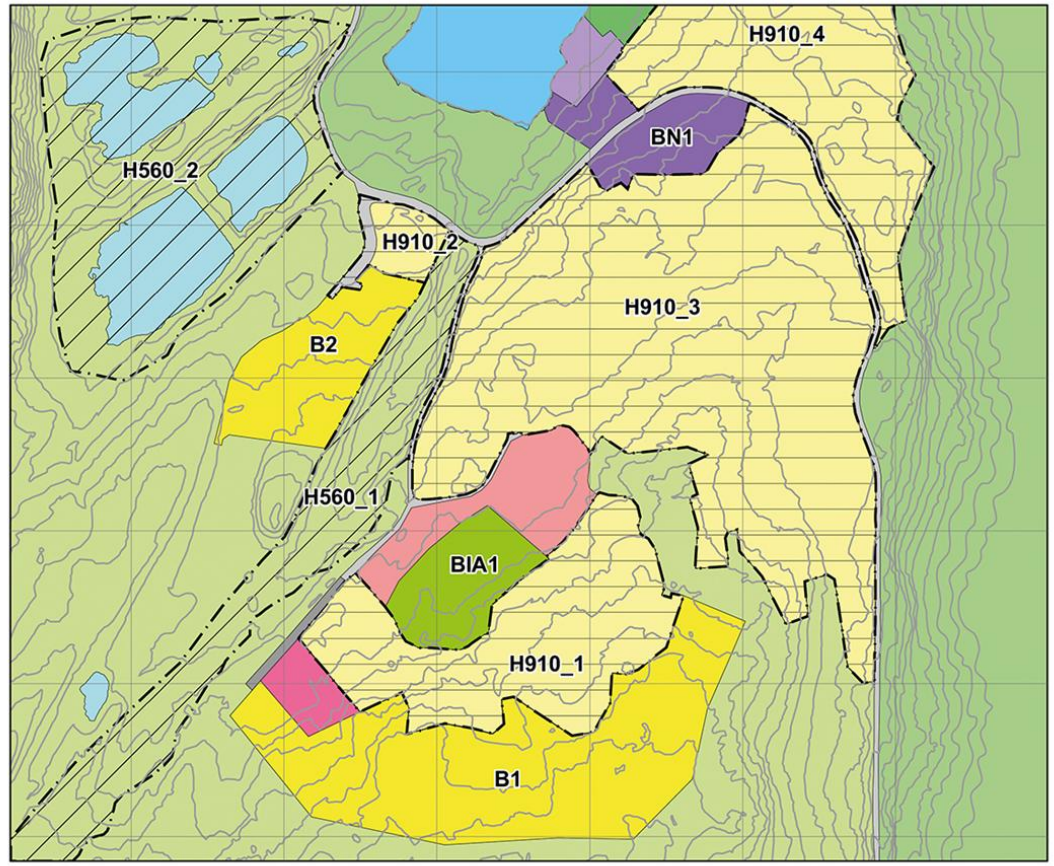

FORENKLET UTDRAG AV TEGNFORKLARING - PBL § 11 KOMMUNEPLANENS AREALDEL

BEBYGGELSE OG ANLEGG (PBL § 11-7, nr 1)

Nåværende / Framtidig

- Boligbebyggelse
- Offentlig eller privat tjenesteyting
- Næringsvirksomhet
- Idrettsanlegg

SAMFERDSEL OG TEKNISK INFRASTRUKTUR (PBL § 11-7, nr 2)

- Veg

GRØNNSTRUKTUR (PBL § 11-7, nr 3)

- Friområde

LANDBRUKS-, NATUR- OG FRILUFTSFORMÅL SAMT REINDRIFT (LNFR) (PBL § 11-7, nr 5)

- LNFR-areal for nødvendige tiltak for landbruk og reindrift og gårdstilknyttet næringsvirksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag

BRUK OG VERN AV SJØ OG VASSDRAG, MED TILHØRENDE STRANDSONE (PBL § 11-7, nr 6)

Nåværende / Framtidig

- Ferdsel
- Naturområde

HENSYNSONER (PBL § 11-8)

SONER MED SÆRLIG ANGITT HENSYN

- Bevaring naturmiljø

DETALJERINGSONE

- Reguleringsplan skal fortsatt gjelde

Linjesymboler

- Grense for arealformål

Målestokk 1:6000

0 50 100 200 Meter

Plan- og bygningsloven – aktuelle arealbrukskategorier- restaurering

- Kommuneplanens arealdel pbl § 11-7
- Kommunedelplaner for naturmangfold- vilkår for tiltaksmidler
- Aktuelle formål
  - **LNF (R)-** (landbruk åpner for visse inngrep)
  - Grønnstruktur med underformål (hver for seg?)
  - Bruk og vern av sjø og vassdrag – underformål natur
  - § 11-8 hensynsone – natur- med bestemmelser
- I reguleringsplaner kan derimot LNFR-formålet differensieres. Pbl. § 12-5 nr. 5 gir hjemmel til å sette av areal til **LNFR-område** med underformål **"naturvern" eller «naturområde»** i reguleringsplaner

Plan- og bygningsloven - grunneiers rett til innløsning / reguleringsplan som grunnlag for ekspropriasjon

- Pbl §§ 15-1, 15-2 og 15-3 Grunneiers rett til innløsning og erstatning (KPA/reguleringsplan)
- Pbl §16-2 Ekspropriasjon til gjennomføring av reguleringsplan
- Kan eksempelvis være aktuelt der kommunen regulerer areal til naturvernområder

Trenger vi nye hjemler? Sikre det offentlige adgang til å restaurere/sikre mot etterfølgende omdisponering?

- Frivillige avtaler er det viktigste også fremover
- En hjemmel til restaurering av natur etter naturmangfoldloven?
  - I verneområder- i dag visse begrensninger i hjemmel /frivillige avtaler
  - Utenfor verneområder i dag -begrenset hjemmel (pbl) – frivillige avtaler

Mye av restaureringen vil komme til å skje utenfor verneområder – behov for en tillatelse/rettighet i spesielle tilfeller hvor det er en stor samfunnsinteresse i å få restaurert et naturområde?

Trenger vi nye hjemler ? forts

- Oreigningsloven § 2 nr. 55. kan utvides til å gi
  - Det offentlig myndighet tillatelse /samtykke til restaurering i og utenfor verneområder der minnelig avtale ikke oppnås
  - Rett til å sikre det restaurerte arealet mot fremtidig omdisponering (negativ servitutt).
  - Mot erstatning dersom økonomisk tap
- Vannressursloven – trengs det en videre adgang til å foreta restaureringstiltak i og langs vassdrag (utover dagens påleggshjemmel)?
- Lov om vern av marin natur utenfor territorialfarvannet (havvernloven)
  - Restaurering i marine verneområder – fjerning av redskaper/ledninger /undersjøiske konstruksjoner annet?

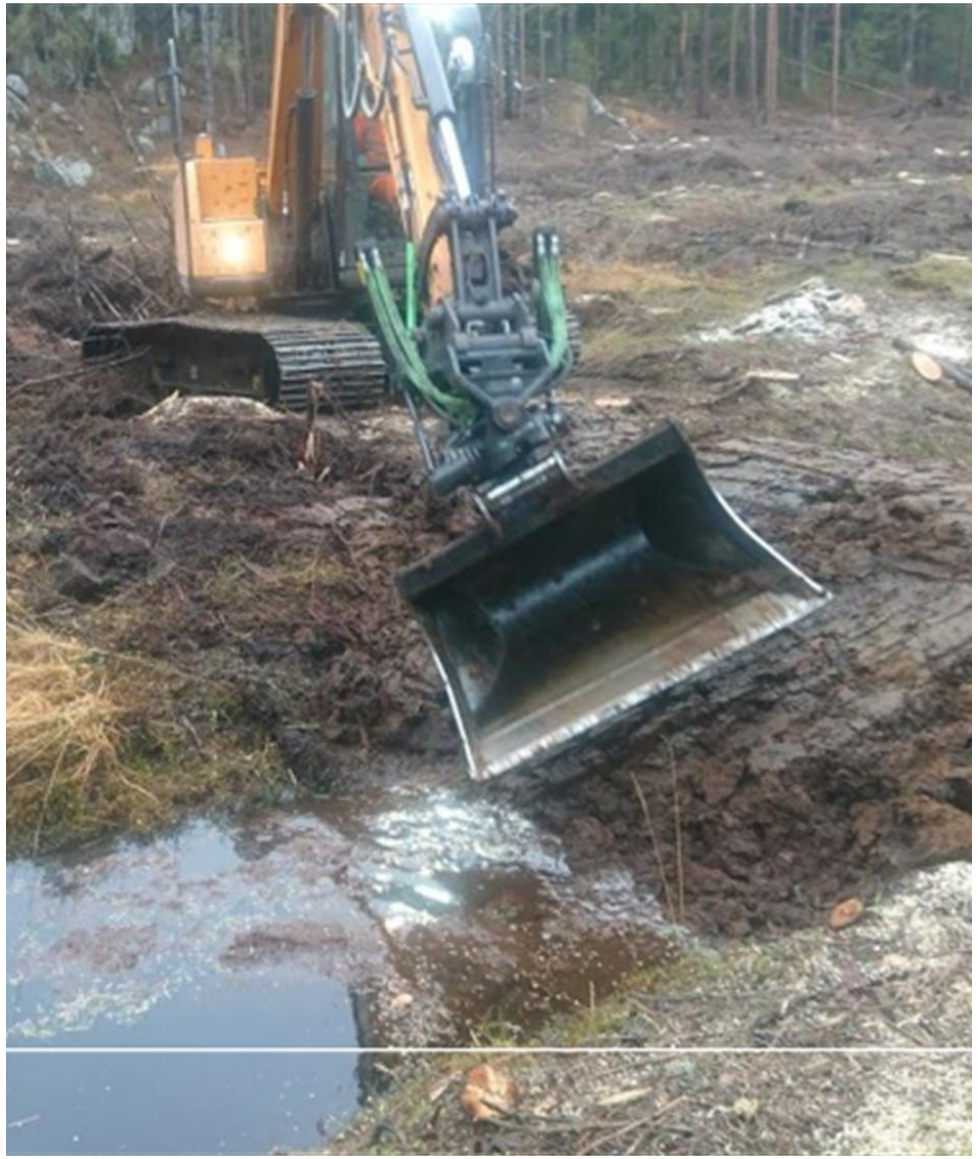

II. Hvilke krav gjelder for det praktiske arbeidet med restaurering av natur?

- Hva skal gjøres/hvor?/ god prosjektering
- Planstatus etter plan- og bygningsloven
  - Gjenspeiler den ønskede fremtidige bruken, eks LNF(R)
- Trengs avklaring med **grunneier** /eller arbeid innenfor skjøtselshjemmelen i nml?
  - Tillatelse til motorferdsel
  - Tillatelse til graving, fylling o.l.
  - Sikkerhet mot omdisponering etterpå?
  - Avtaleperiode/tinglysning i grunnboka?

- Foto Miljødirektoratet

II. Hvilke krav gjelder … forts

- Tillatelse etter **plan- og bygningsloven** (pbl) (kommunen)
  - Søknadsplikt pbl kap 20 eks tiltak/vesentlig terrenginngrep
  - Dispensasjon etter pbl kap 19?
  - Plankrav etter pbl § 12-1 ?

- Lov om **motorferdsel i utmark** (tillatelse fra kommunen)
  - Behov for transport til området (utstyr /massetransport)
  - Behov for maskiner inn i området

- Tillatelse fra **vernemyndigheten**?
  - Krav til utførelse /gjennomføring/tider av året osv
  - Motorferdsel
  - Vernemyndigheten står bak skjøtsel /restaurering i verneomr

II. Hvilke krav gjelder … forts

- Tiltak i vassdrag –krever tillatelse
  - Forskrift om tiltak i vassdrag?
  - Vannressursloven?
- Inngå detaljert avtale med entreprenør /utførende
  - Sørge for at avtalen om utførelse er innenfor alle gitte tillatelser
  - Krav til utførelse
  - Krav til riktig utstyr
  - Andre krav? tid/spesielle hensyn

Håper vi sammen får til mye naturrestaurering fremover!
Takk for oppmerksomheten